

Het stemgedrag in het parlement

*Onderzoek in de Kamer van Volksvertegenwoordigers
voor de periode 1954-1965.*

---

door Etienne LANGERWERF,

Assistent aan de Afdeling Rechtssociologie
van de Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius te Antwerpen.

★

Onderhavige bijdrage behandelt het stemgedrag van de regerings- en oppositiepartijen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 1954 tot 1965 (1). Gedurende deze periode hebben drie regeringen met een verschillende coalitie-samenstelling elkaar opgevolgd, zodat het mogelijk is de opstellingen van de drie grote partijen CVP, BSP en liberalen (PVV vanaf 1961) met elkaar te vergelijken. De drie grote traditionele partijen treden dus tweemaal op als regeringspartij en vertoeven eenmaal in de oppositie. Wellicht ten overvloede weze gezegd dat bij de drie bestudeerde legislaturen allereerst de BSP-liberale regering Van Acker (1954-1958) aan de beurt kwam. Deze werd opgevolgd, na een beperkte periode van de homogene CVP-regering Eyskens (1958), door de CVP-liberale regering Eyskens-Lilar (1958-1961), waarna de CVP-BSP coalitie onder leiding van Lefèvre-Spaak (1961-1965) de rij sluit, althans wat de studie betreft.

Het stemgedrag gedurende deze perioden zal uitgediept worden naar een aantal verschillende focussen toe. Naast een algemeen overzicht van elk der drie bestudeerde perioden, waarbij de klemtoon op het socio-grafische valt, en waarbij vooral aandacht wordt geschonken aan de diverse voorkomende stempatronen, zal aandacht besteed worden aan de cohesie binnen de regeringspartijen en aan de cohesie binnen elke partij afzonderlijk. Verder wordt het stemgedrag tijdens amendementen en strijdpunten onder de loupe genomen en wordt de mate van overeenstemming tussen alle partijen volgens een indeling rationae materiae besproken.

---

(1) Het materiaal voor dit artikel wordt geleverd door de licentiaatsverhandeling van de auteur: *Het stemgedrag van regerings- en oppositiepartijen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 1954 tot 1965*. Leuven, 1973.

Onderzoekswijze.

Vooraleer nader in te kunnen gaan op het stemgedrag is het nodig bondig de gebruikte werkwijze te schetsen. Het weze herhaald dat de waarneming gedaan werd voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers in de periode 1954-1965. Van alle naamstemmingen die gedurende een bepaalde legislatuur plaatsgrepen, werd op een alfabetische lijst, die alle Kamerleden bevatte, aangestipt welke stem ieder lid had uitgebracht voor elke naamstemming (ja, neen of onthouding), dan wel of het betrokken lid afwezig was. Dit noemt men het opmaken van « stemsteekkaarten » of « voting records » (2). Uiteraard kon geen rekening gehouden worden met de zogenaamde stemmingen 'bij zitten en opstaan'. Vermits volgens het reglement van de Kamer de eindstemmingen altijd nominatim dienen te gebeuren, kan dit alleen repercussies hebben op stemmingen over amendementen. Daarbij komt nog dat de grote partijen desgewenst altijd een naamstemming kunnen aanvragen.

Op steekkaarten werd het object van de stemming volgens een indeling *rationae materiae* genoteerd, alsmede het resultaat van de stemming, nl. hoeveel leden voor of tegen het ontwerp gestemd hadden en hoeveel onthoudingen geregistreerd werden, zoals vermeld in de *Parlementaire Handelingen*.

Daarna kon begonnen worden met het herleiden van de stemmen van de individuele leden naar de partijen waartoe ze behoren. Anders gesteld, er werd een 'partijlijn' bepaald voor elke partij en voor iedere stemming. Deze partijlijn werd gedefinieerd als « het stemgedrag dat door het grootst aantal aanwezige partijleden wordt gevolgd ». Deze werkwijze laat niet de mate van afwijking in stemgedrag binnen de partijen zien. (Zie het hoofdstuk daarover). Zij is uitgetekend om verschillen tussen de partijen aan te wijzen. Inderdaad van de partijlijn werd gebruik gemaakt om een globaal beeld van de overeenkomsten tussen regerings- en oppositiepartijen voor elke periode uit te tekenen. Tevens kon de cohesie binnen de regering en oppositie in de Kamer achterhaald worden. Hiertoe werden de partijlijnen van de verschillende partijen met elkaar vergeleken en werd de cohesie ervan bepaald aan de hand van de formule van Lijphart (3) :

---

(2) DEWACHTER W., *De wetgevende verkiezingen als proces van machtsverwerving in het Belgisch politiek bestel*. Antwerpen, 1967, blz. 197.

(3) Vermeld in MOKKEN R., STOKMAN F., *A theory and method of roll call analysis*. Amsterdam, 1971, blz. 1-2.

$$\text{Coh} = \frac{a + b \cdot 1/2}{t} \times 100$$

waarbij a = aantal stemmen die een gelijk stemverloop kennen. De partijlijn van beide partijen is gelijklopend.

b = aantal partijen waarbij de ene partij zich onthoudt en de andere partij ja of neen stemt (4).

t = totaal aantal stemmen waaraan beide partijen deelnemen.

Algemene stempatronen.

Gedurende de periode 1954-1958 vonden 894 naamstemmingen plaats waaronder :

- 649 eindstemmingen,
- 215 stemmen over amendementen,
- 30 artikelstemmingen.

In tabel I worden de stempatronen die zich in deze 894 stemmen voordeden op basis van de partijlijnen van elke partij weergegeven (5).

TABEL I
Stempatronen der partijen tijdens de periode 1954-1958*

	Totaal der stemmen		Eindstemmingen		Amendementen + Artikelstemmingen	
		%		%		%
Regering — Oppositie	102	11,4	84	13,0	18	7,3
Regering — CVP (KP : ont)	88	9,8	72	11,1	16	6,5
Regering + KP — CVP	293	32,8	89	13,7	204	83,3
Unaniem	299	33,4	298	45,9	1	0,4
Unaniem — KP	52	5,8	52	8,0	0	0,0
Regering — CVP : ont	22	2,5	22	3,4	0	0,0
Andere	38	4,3	32	4,9	6	2,4
Totaal	894	100,0	649	100,0	245	100,0

* Tekenverklaring : + : samen met ; — : tegenstemmen ; ont. : onthouding

Kijkt men eerst tegen het globale stempatroon aan dan blijkt, in tegenstelling tot wat men zou kunnen denken eensgezindheid het meest voor-

(4) Vermits een dergelijke stemming als een gedeeltelijke overeenstemming tussen de betrokken partijen kan beschouwd worden, wordt hieraan de waarde 0,5 toegekend.

(5) Voor de periode 1954-1958 werd geen rekening gehouden met de ene verkozenen van de toenmalige « Christelijke Vlaamse Volksunie » of Volksunie.

komende stempatroon is. In ongeveer een gelijk aantal gevallen stemde de KP met de regering mee, terwijl de CVP tegenstemde. Slechts in 11,4 % van de gevallen wordt een regering-oppositie patroon teruggevonden. Het belangrijkste kenmerk van deze periode is evenwel het feit dat de KP, hoewel in de oppositie, zo talrijk deze 'linkse' regering steunde.

Uitgesplitst naar amendementen en eindstemmingen blijkt dat er een zeer aanzienlijk verschil bestaat tussen beide vormen. Voor meer dan 80 % van de amendementen stemt de KP met de regeringspartijen tegen de CVP, de indiener van deze amendementen. In nog geen 10 % wordt het regerings-oppositiepartijen patroon bereikt. Bij de eindstemmingen daarentegen luidt het opvallendste kenmerk dat praktisch de helft van de stemmingen unaniem (6) verloopt.

De periode 1958-1961 telt 668 naamstemmingen, als volgt onderverdeeld:

- 459 eindstemmingen,
- 182 amendementen,
- 37 artikelstemmingen.

Qua stempatronen levert dit een spreiding op die weergegeven is in tabel II.

TABEL II
Stempatronen der partijen tijdens de periode 1958-1961

	Totaal der stemmingen		Eindstemmingen		Amendementen + Artikelstemmingen	
		%		%		%
Regering — Oppositie	400	59,0	192	41,8	208	95,0
Unaniem	185	27,3	182	39,7	3	1,4
Unaniem — KP	32	4,7	32	7,0	0	0,0
Regering — BSP : ont	27	4,0	23	5,0	4	1,8
Andere	34	5,0	30	6,5	4	1,8
Totaal	668	100,0	459	100,0	219	100,0

De oppositie bestaande uit BSP, KP (2 zetels) en VU (1 zetel) is het in 59 % van de gevallen niet eens met het meerderheidsstandpunt. In iets meer dan een vierde daarentegen zijn alle partijen het eens, terwijl in 27 gevallen of 4 % de BSP zich onthoudt. De KP speelt een eenzame dissident in zowat 5 % der stemmingen. De rubriek 'Andere' tenslotte omvat de onregelmatige stempatronen, de stemmingen waarbij de BSP afwezig

(6) Unaniem volgens onze werkwijze die een partijenunanimiteit vaststelt, geen individuele unanimiteit.

bleef en waar de Kamer niet in getal bleek te zijn. Wat de amendementen aangaat, valt op te merken dat zij praktisch uitsluitend regering versus oppositie afgedaan werden. Bij de eindstemmingen daarentegen is er een evenwicht tussen unanieme stemmingen en het regering-oppositie patroon.

Een lid dat aan alle naamstemmingen deelnam in 1961-1965 zou 1002 maal gestemd hebben, waarvan :

- 729 eindstemmingen,
- 243 amendementen,
- 30 artikelstemmingen.

Uitgetekend naar stempatronen geeft dit een spreiding te zien zoals weergegeven in tabel III.

TABEL III

Stempatronen der partijen tijdens de periode 1961-1965

	Totaal der stemmingen		Eindstemmingen		Amendementen + Artikelstemmingen	
		%		%		%
Regering — Oppositie	296	29,5	167	22,9	129	47,3
Regering + KP — PVV + VU	84	8,4	21	2,9	63	23,1
Regering + VU — PVV + KP	21	2,1	9	1,2	12	4,4
Regering + PVV — VU + KP	18	1,8	18	2,5	0	0,0
Unaniem	406	40,5	405	55,6	1	0,4
Unaniem — 1 oppositiepartij .	126	12,6	94	12,9	32	11,7
Andere	51	5,1	15	2,0	36	13,2
Totaal	1002	100,0	729	100,0	273	100,0

Omwille van het uitgebreidere aantal partijen is het aantal verschillende stempatronen de hoogte ingegaan. Dit neemt niet weg dat eens te meer unanimitet tussen de partijen de hoogste score behaalt (40,5 %). Het echte regering-oppositie patroon treedt op in 29,5 % van de gevallen. Daarnaast zijn er zowat 12,3 % stemmingen waarin één oppositiepartij met de regeringspartijen meestemt, maar de twee andere niet. In een gelijk aantal gevallen, 12,6 % vertoont één oppositiepartij een afwijkend gedrag. De rubriek 'Andere' bestaat ditmaal overwegens uit onregelmatige stempatronen.

Eens te meer blijkt dat vooral amendementen gekarakteriseerd worden door een regering-oppositie patroon. Daarnaast stemt de KP met de regeringspartijen mee in een redelijk aantal gevallen. Net zoals in 1954-1958 lijkt dit stemgedrag niet in de eerste plaats ingegeven om de regering te steunen, maar wel omdat de KP zich helemaal niet met de amendementen van de oppositiepartners kan verenigen.

Qua eindstemmingen bereikt ditmaal het unanieme stempatroon onder de partijen meer dan de helft van het totaal, 55,6 % om juist te zijn.

Besluitend kan men stellen dat grosso modo de grote lijnen der drie bestudeerde perioden met elkaar overeen komen. Bij amendementen en artikelstemmingen is het de regel dat regeringspartijen en oppositiepartijen een verschillend standpunt innemen. Bij de eindstemmingen zijn de twee meest voorkomende vormen unanimiteit en regering versus oppositie. Opgemerkt moet nog de bijzondere rol van de KP. Met name tijdens de legislaturen met de BSP in de regering verkiest deze partij meer dan eens de zijde van de regeringspartijen boven solidariteit met de oppositie.

De cohesie binnen de regering

1954-1958 :	99,60.
1958-1961 :	99,97.
1961-1965 :	97,69.

De cohesie tussen de regeringspartijen gemeten aan de partijlijnen waarvan de cijfers in bijgaand staatje vermeld staan, is gedurende de drie opeenvolgende perioden zeer hoog en zelfs bijna perfect in 1958-1961. Dit hoeft ook zo te zijn, want anders zit men volgens de parlementaire orthodoxie in een crisis. Het wat lagere cijfer van 1961-1965 kan vooral teruggevoerd worden op de stemmingen ten aanzien van een aantal amendementen, waar enkele aanzienlijke verschillen tussen de regeringspartijen voorkwamen. Deze relatieve onenigheid was evenwel veel minder het geval bij de eindstemmingen. Als hypothese voor verder onderzoek kan nog gesteld worden dat er een negatieve relatie bestaat tussen de cohesie en het aantal zetels toekomend aan de regeringspartijen. Met andere woorden, beschikken de regeringspartijen over een krappe meerderheid in het Parlement dan zal de cohesie groter zijn dan wanneer zij over een ruime meerderheid beschikken.

De cohesie binnen elke partij wordt ditmaal gemeten aan de hand van de afwijkingen van het individuele kamerlid van de partijlijn. De aldus bekomen cijfers zijn zeer sprekend en dienen als volgt geïnterpreteerd te

De cohesie binnen elke partij

	1954-1958	1958-1961	1961-1965
CVP	2,25	0,55	2,51
BSP	0,32	0,72	0,74
Lib	0,47	1,63	0,90

worden : een cijfer 1 betekent dat er op elke 100 leden die de partijlijn volgen, gemiddeld een lid is die daar tegen ingaat (geheel of gedeeltelijk).

In het algemeen genomen bieden deze cijfers voer voor de these van 'kadaverdiscipline'. Dat dit fenomeen vooral bij de BSP voorkomt is in overeenstemming met bepaalde verwachtingen. De cijfers liegen er overigens niet om. In 1954-1958 wagen drie BSP-leden op 1000 het van de partijlijn af te wijken. Nadien klimt dit cijfer enigszins. De liberale partij komt enigszins verrassend qua stemdiscipline op de tweede plaats, terwijl er bij de CVP grosso modo de meeste ruimte blijkt te bestaan voor een afwijkende stem, al moeten deze cijfers genuanceerd worden.

TABEL IV

Frequentie van individueel afwijkend stemgedrag der volksvertegenwoordigers

	1954-1958		1958-1961		1961-1965	
		%		%		%
Geen afwijking	502	60,2	361	58,5	555	59,2
1 Afwijking	154	18,5	127	20,6	152	16,2
2 à 3 Afwijkingen	74	8,9	64	10,4	87	9,3
Meer dan 3	104	12,5	65	10,5	144	15,3
Totaal	834*	100,0	617*	100,0	938*	100,0

* Deze totalen liggen licht lager dan de reeds eerder vermelde omdat hier niet alle stemmingen konden opgenomen worden, bijv. deze waar de oppositie afwezig bleef.

Uit bovenstaande gegevens vallen ook enkele trends te puren. Aller eerst blijkt hieruit dat de cohesie binnen de regeringspartijen groter is dan binnen de oppositiepartijen. De verklaring hiervan lijkt vrij eenvoudig. Afwijkingen binnen de regeringspartijen kunnen nu eenmaal zwaardere consequenties met zich meebrengen, omdat deze tot gevolg kunnen hebben dat een ontwerp niet wordt goedgekeurd en in het uiterste geval zelfs de val van de regering kunnen veroorzaken. Daartegenover kunnen dissidente stemmen binnen de oppositiepartijen niets aan het uiteindelijk resultaat van de stemming veranderen, indien de regeringspartijen gedisciplineerd stemmen, wat praktisch voor alle belangrijke ontwerpen het geval is. Met deze trend lijken overigens de liberalen in de tweede periode en de CVP tijdens 1961-1965 in tegenstrijd te zijn. In het eerste geval is dit wat hogere cijfer echter vrijwel uitsluitend te wijten aan de onenigheid van de Brusselse liberalen bij nagenoeg alle moties en amendementen in verband met de Eenheidswet. Het hoge afwijkingscijfer van de CVP gedurende de laatste periode, is in sterke mate beïnvloed door de actie van een harde kern conservatieve PSC-opposanten, die doorheen de gehele legislatuur 1961-1965 hun ongenoegen op deze manier lieten blijken.

Gezien het enorme overwicht aan zetels van CVP en BSP konden zij hun actie doorzetten zonder dat het voortbestaan van de coalitie hierdoor gevaar liep.

De rigiditeit van de meeste partijen kan ook nog geïllustreerd worden aan de hand van de volgende tabel die het totaal aantal afwijkingen van de partijlijn van alle partijen te samen genomen over alle stemmingen weergeeft.

Telkenmale is er in zowat 60 % van de gevallen geen enkele ruimte voor ook maar een afwijking. Daarbij komt nog zowat 20 % stemmingen waarbij er een dissidente noot weerklinkt, bij de regerings- of oppositiepartijen. Slechts in iets meer dan 10 % van de stemmingen is er sprake van een meer dan minimale afwijking.

Stemgedrag bij amendementen.

De globale stempatronen die optreden bij de amendementen in de openbare vergadering ingediend werden reeds eerder behandeld. Hier wordt voornamelijk gelet op de indiener van het amendement in kwestie.

De amendementen ingediend door leden van de oppositie worden alle, praktisch automatisch verworpen. Wij hielden hier de stellige indruk aan over dat deze amendementen ingediend in de openbare vergadering vrijwel « automatisch » werden afgewezen. Nochtans kon niet nagegaan worden of deze amendementen ook reeds tijdens de commissievergaderingen waren ingediend en verworpen.

Door leden van de regeringspartijen werden weinig amendementen ingediend behoudens in de periode 1961-1965. Deden zij dit wel dan hadden ook zij weinig kans op succes, al zorgden zij wel voor de nodige moeilijkheden binnen de regeringspartijen. Op het eerste gezicht enigszins paradoxaal is de vaststelling dat zij in de meeste gevallen vrijwel uitsluitend werden gesteund door de oppositie. Dit feit is echter vrij plausibel als men ervan uitgaat dat de oppositie deze tactiek aanneemt, niet omdat zij inhoudelijk met deze amendementen akkoord gaat, maar wel om de regeringspartijen in moeilijkheden te brengen.

Niettegenstaande het feit dat de leden der regeringspartijen weinig amendementen indienen in openbare vergadering, wordt er vaak op hen druk uitgeoefend om deze in te trekken. Dit leidt dan soms tot de paradoxale situatie dat waar zulk amendement aanvankelijk ingetrokken wordt, maar nadien overgenomen door een oppositielid, de oorspronkelijke indiener zich onthoudt of zelfs tegenstemt.

Mede omwille van de ruime meerderheid gedurende de legislatuur 1961-1965 werden gedurende deze periode de meeste amendementen door

volksvertegenwoordigers van de meerderheid ingediend. In tijden van krappe meerderheden gebeurt dit klaarblijkelijk veel minder.

Tenslotte, de amendementen ingediend in openbare vergadering en afkomstig van de regering werden alle aangenomen.

Stemgedrag bij strijdpunten.

Een definitie geven van een strijdpunt is niet zo eenvoudig. Als 'strijdpunten' hebben wij binnen deze context van het stemgedrag alleen die kwesties beschouwd die reeds gedurende enige tijd aansleepten en die een grote weerklank ondervonden in de publieke opinie. Dit begrip is dus enger dan de definitie die W. Dewachter hiervan geeft en waarbij een strijdpunt « een in de publieke opinie omstreden politieke beleidsopgave » is (7).

Een kleine opsomming zal vlug duidelijk maken waar het om gaat. Gedurende de periode 1954-1958 was er een allesoverheersende strijdvraag, nl. het onderwijs. Meer technisch kwam dit neer op het wetsontwerp houdende regelen inzake inrichting van het rijksonderwijs en inzake subsidiëring van instellingen voor middelbaar, normaal en technisch onderwijs door de staat. Daarnaast liet de wetgeving met betrekking tot de huisvesting een sterke polarisatie zien. Wat de periode 1958-1961 betreft, denken wij vooral aan de zogenaamde 'Eenheidswet', terwijl ook de aanpassing van het aantal parlementszetels aan de nieuwe bevolkingscijfers, benevens enkele wijzigingen aan de kieswetgeving voor de nodige spanningen zorgde, in het tweede geval voornamelijk binnen de meerderheid. De periode 1961-1965 was het rijkst aan strijdpunten. Wij tellen er een vijftal zeer belangrijke, waaronder de hervorming van de inkomstenbelastingen, de universitaire expansie, de ziekte- en invaliditeitsverzekering, de grondwetsherziening en de taalwetgeving.

Al deze strijdpunten kunnen naar stemgedrag in twee grote groepen onderverdeeld worden :

1. *Strijdpunten waar de regeringspartijen als een homogeen blok naar buiten treden en die vooral gericht zijn tegen de oppositiepartijen.*

Als typevoorbeeld kan hier de onderwijswetgeving Collard vernoemd worden, waar regeringspartijen (plus KP) en CVP zodanig tegenover elkaar stonden dat op 55 stemmingen slechts twee individuele afwijkingen te noteren vielen.

---

(7) DEWACHTER W., *Politieke sociologie*. Leuven, 1975, (tweede uitgave), blz. 168 e.v.

2. *Stijpunten waarover de regeringspartijen verdeeld zijn tijdens de stemmingen.*

De meerderheid der strijdpunten kan hieronder gerangschikt worden. De hypothese is dat naarmate de spanningen tussen de coalitiepartners groter zijn, de cohesie vermindert. Anderzijds vallen de meeste afwijkingen bij de stemmingen der amendementen en veel minder bij de eindstemming.

TABEL V

Mate van overeenstemming tussen alle partijen rationae materiae*

	1954-1958	1958-1961	1961-1965
Naturalisaties	100,0	100,0	99,0
Strafvordering	100,0	—	100,0
Landbouw	100,0	99,4	100,0
Wetgevende kamers	100,0	100,0	100,0
Geneeskunde	100,0	100,0	—
Kunsten - Wetenschap - Letteren	100,0	100,0	—
Vervoer	99,7	25,5	73,8
Handelsrecht	99,5	50,6	99,1
Buitenlandse zaken	98,8	96,4	94,7
Handel en Nijverheid	97,2	83,1	87,1
Pensioenen	96,2	66,3	97,5
Burgerlijk recht	95,4	100,0	93,8
Arbeid	90,0	100,0	90,8
Rechterlijke inrichting	89,7	99,8	89,9
Mijnen	85,6	99,6	—
Oorlog	82,5	100,0	91,6
Onderwijs	81,9	84,9	88,2
Leger	81,9	76,9	90,5
Strafrecht	81,4	71,5	79,9
Gemeenten	76,1	83,0	79,0
Sociale verzekeringen	74,9	84,9	97,8
Moeilijk rubriceerbare onderwerpen	71,9	62,5	87,7
Financiën	53,1	57,2	54,0
Belastingen	51,9	33,3	76,9
Koloniën	—	72,7	56,1
Openbare besturen	—	80,1	84,1
Radio-omroep	—	50,6	33,3

* Deze indeling werd ontleend aan de Parlementaire Handelingen.

Deze tabel leert ons dat wat de eindstemmingen betreft, over de meeste categorieën er een grote eensgezindheid bestaat. Dit toont meteen aan dat er vrij weinig politiek geladen wetten worden gestemd, al kunnen wij uiteraard geen uitspraak doen over de inhoud en de draagwijdte van de gestemde wetten, die onder elke rubriek thuishoren.

Desalniettemin blijft het een verrassend verschijnsel dat er zoveel eensgezindheid onder de partijen bestaat over rubrieken zoals handel en nijverheid, leger, arbeid, sociale zekerheid en vrijwel alle categorieën die met recht te maken hebben (strafvordering, handelsrecht, burgerlijk recht,

rechterlijke inrichting, enz.). Men kon inderdaad verwachten dat de opstelling van de diverse partijen ten aanzien hiervan vrij uiteenlopend zou zijn. De resultaten tonen echter aan dat er een grote marge van overeenstemming bestaat. Dit is zelfs het geval voor op het eerste gezicht vrij onpopulaire onderwerpen zoals belastingen, al is het niet uitgesloten dat de ook door de oppositie mee goedgekeurde ontwerpen een zeer beperkte draagwijdte vertonen.

Besluit.

Het onderzoek naar het stemgedrag in de Kamer van Volksvertegenwoordigers gedurende drie opeenvolgende legislaturen van 1954 tot 1965 heeft een aantal belangwekkende gegevens aan het licht gebracht.

In de eerste plaats wordt er zeer veel gestemd, maar bestaat er een zeer grote cohesie tussen de partijen die de regering vormen. Op basis van de bekomen resultaten werd de hypothese geformuleerd dat de cohesie toeneemt naarmate de meerderheid krasser is.

Kijken wij naar de cohesie binnen iedere partij afzonderlijk, dan merken wij dat ook hier veelal een voorbeeldige discipline heerst, die zelfs naar « Kadaverdiscipline » neigt. Vanuit dit oogpunt beschouwd is de BSP er het slechtst aan toe. Anderzijds werd eveneens vastgesteld dat binnen de oppositiepartijen meer ruimte voor afwijkingen bestaat.

Vergelijkt men de stemmingen over amendementen en artikelen met de eindstemmingen, dan valt op dat in de eerste groep een regering-oppositie patroon overweegt, terwijl in de tweede unanieme stemmingen overwegend zijn, gevolgd door regering versus oppositie stemmingen. Praktisch alle begrotingen worden volgens het laatste schema gestemd.

De zogenaamde strijdpunten waarover zeer talrijk gestemd wordt, kunnen in twee groepen onderverdeeld worden. In de eerste categorie treden de regeringspartijen als een monolithisch blok op tegenover de oppositie, in de tweede groep vallen er barsten binnen de meerderheid, voornamelijk ter gelegenheid van stemmingen over amendementen.

Kijk men naar het resultaat van al deze amendementen, dan komen de oppositiepartijen, die voor het grootste gedeelte van deze amendementen instaan, er vrij bekaaid van af. De leden der meerderheidspartijen boekten evenmin veel succes met hun ingediende amendementen. Alleen de amendementen afkomstig van de regering werden in overgrote mate aanvaard.

Dit alles leidt dan ook tot de conclusie dat alhoewel de besluitvorming formeel in openbare vergadering gebeurt, het centrum van de macht hier niet ligt. De rol van de openbare vergadering van de Kamer inzake wetgeving moet dan ook voor een groot deel herleid worden tot een loutere registratiefunctie, althans van de ingediende ontwerpen.

Summary : The Voting Behaviour in the House of Representatives.

This article covers the voting behaviour of the three major belgian parties : CVP (christian democrats), BSP (socialists) and PVV (liberals) during three legislatures (from 1954 to 1965) in which all three parties were twice in government and once in the opposition.

The cohesion between the government parties has been very high. This is also the case within each party. Deviations from the so-called « party-line » are minimal, especially within the socialist party.

Looking at the final votes, two voting patterns dominate : government versus opposition and unanimity.

All amendments, except those introduced by the government, were rejected.

The major conclusion is that the role of the public session of the House is reduced to a mere registration function.

